

*МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ*

***МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ВІДЕОЛЕКЦІЙ ДЛЯ МАСОВИХ
ВІДКРИТИХ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ***

Методичні рекомендації

Херсон
Видавець Гринь Д.С.
2015

УДК 378.147

ББК 74.58

*Рекомендовано до друку методичною радою Інженерно-енергетичного факультету Миколаївського національного аграрного університету
(протокол № 2 від 22.10.2015р.)*

Рецензенти:

Самойленко О.М. д.п.н., професор кафедри математики МНУ ім. В.О. Сухомлинського.

Плахтир О.О. к.т.н., доцент кафедри енергетики аграрного виробництва МНАУ.

Бацуровська І.В

Методика підготовки відеолекцій для масових відкритих дистанційних курсів: методичні рекомендації / І.В Бацуровська. – Херсон: Гринь Д.С., 2015. – 55с.

У методичних рекомендаціях висвітлено сутність та історичний аспект масового відкритого дистанційного курсу. Розкрито особливості застосування відеометоду, окреслено технічні аспекти підготовки відеолекції для масового відкритого дистанційного курсу методичні аспекти використання відеоконференцзв'язку. Описані основні характеристики та особливості підготовки відеолекції до використання у масовому відкритому дистанційному курсі, концепції створення відеолекцій та їх види, загальні та дидактичні вимоги а також розповсюджені помилки.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2015

ЗМІСТ

Вступ.....	5
§1. Масовий відкритий дистанційний курс: сутність та історичний аспект.....	6
§2. Застосування відеометоду у масовому відкритому дистанційному курсі	13
§3. Відео в масовому відкритому дистанційному навчанні	15
§3.1. Загальна характеристика лекції як традиційної форми навчального заняття. Відеолекції в навчальному процесі.....	15
§3.2. Технічні аспекти підготовки відеолекції для масового відкритого дистанційного курсу.....	18
§3.3. Використання відеоконференцзв'язку.....	22
§4. Відеолекція як складова навчального процесу у масовому відкритому дистанційному курсі.....	25
§4.1. Основні характеристики та особливості підготовки відеолекції до використання у масовому відкритому дистанційному курсі	25
§4.2. Концепції створення відеолекцій для масових відкритих дистанційних курсів.....	26
§4.3. Види відеолекцій у масових відкритих дистанційних курсах	30
§4.4. Загальні вимоги до відеолекції	33
§4.5. Дидактичні вимоги до відеолекцій масових відкритих дистанційних курсів.....	35
§4.6. Підготовчий етап відеолекції.....	40
§4.7. Трансляція відеолекції.....	40
§4.8. Відеохостинги.....	41
§5. Пам'ятка лекторові масового відкритого дистанційного курсу.	44
§5.1. Розповсюджені помилки та можливі наслідки	45

§5.2. Зовнішній вигляд лектора масового відкритого дистанційного курсу	46
§5.3. Поведінка лектора в кадрі	47
Глосарій.....	48
Література	51

Вступ

В умовах сучасних, швидких змін у розвитку суспільства всіма установами вищої освіти переглядаються використовуваними методи навчання. Вищі навчальні заклади сьогодні повинні надавати різноманітні освітні послуги, зокрема і послуги щодо поєднанням української освіти та освіти закордоном, щоб задовольняти різні потреби всіх людей в освіті. Система освіти вже більше не може покладатися винятково на традиційні методи. Широкого поширення набувають масові відкриті дистанційні курси, в основі яких прийнято застосовувати відеолекції, що є технологічним інструментом навчання. Саме відео здатне створити в студента найбільш близьке до реальності відчуття присутності на лекції або участі в якій-небудь дії. Крім того, відеолекції сприяють кращому засвоєнню лекційного матеріалу й стимулюють самоосвіту студентів.

Створення відеолекцій стає нормою, і їх кількість з кожним навчальним роком збільшується. Використання візуального впливу на свідомість, що навчаються відкриває перспективи для вдосконалювання й розвитку нових освітніх технологій. Варто підкреслити, що курси відеолекцій створюються не з метою повної заміни традиційного діалогового середовища навчання. Так само, як дистанційна освіта не прагне повністю замінити очну форму навчання. Відеолекції – це лише одне із засобів навчання, використання яких дозволяє організувати мультимедійне освітнє середовище, що дозволяє студентам з різними типами сприйняття ефективно засвоювати навчальну інформацію. Впровадження відеолекцій у навчальний процес допоможе підняти на новий рівень навчання студентів, розширить практичні можливості застосування телекомунікаційних технологій у вищій освіті.

§1. Масовий відкритий дистанційний курс: сутність та історичний аспект

Масовий відкритий дистанційний курс можна ідентифікувати як онлайн курс. Термін «масовий відкритий онлайн курс» був запропонований двома дослідниками – Брайаном Олександром і Дейвом Кормье в результаті роботи над курсом «Connectivism and Connective knowledge» [7]. Термін масові відкриті он-лайн курси, англійською MOOC, утворюється з чотирьох окремих термінів:

1) *Massive* (масові) – велика кількість учасників курсу з усього світу;

2) *Open* (відкритий, безкоштовний) – будь-який курс є безкоштовним, і будь-яка людина в будь-який час може приєднатися до нього;

3) *Online* (онлайн) – всі курси знаходяться у відкритому доступі в мережі Інтернет. В курсі використовуються як асинхронні, так і синхронні методи навчання;

4) *Course* (курс). Кожен курс має свої правила, свою структуру і свої цілі, які можуть трансформуватися для кожного учасника [6; 7].

Слід зазначити, що для всіх інноваційних технологій, пов'язаних з самонавчанням, важливим аспектом ефективності онлайн курсів є високий рівень мотивації та самоконтролю слухача. Адже саме слухачі самі визначають стратегію своєї освіти. Технологія масових он-лайн курсів не з'явилася спонтанно, вона є логічним розвитком відкритих освітніх ресурсів та дистанційного навчання [6].

Слідом за появою відкритих освітніх ресурсів та руху відкритої освіти (Юань, та ін., 2008), вперше з'явився термін масові відкриті он-лайн курси в 2008 році. Його представив Дейв Кормье, коли описував курс "коннективізму як теорії навчання" Сіменса і

Даунса. Онлайн курс спочатку був створений для групи з 25 студентів. Вони заплатили за курс і проходили його для заліку, в той же час курс був відкритий тільки для зареєстрованих користувачів по всьому світу. В результаті, більш 2300 людей записалися на курс безкоштовно.

У 2011 році Себастьян Трун і його колеги з Стенфордського університету відкрили доступ на курс, який вони викладали в університеті, "Введення в штучний інтелект" і цей курс привернув 160,000 студентів з більш, ніж 190 країн світу. З тих пір, масові відкриті он-лайн курси стали своєрідним лейблом для багатьох недавно відкритих онлайн курсів від університетів, приватних осіб чи комерційних організацій.

Початкова мета масових відкритих он-лайн курсів – "відкрити" освіту і надати безкоштовний доступ до вищої освіти для більшої кількості студентів з різних країн. На відміну від традиційних університетських он-лайн курсів, масові відкриті он-лайн курси мають дві ключові риси:

1) Відкритий доступ – будь-яка людина може безкоштовно стати учасником онлайн курсу;

2) Масштаб – в курсі може брати участь достатньо велика кількість людей.

Однак ці риси можуть бути інтерпретовані по-різному різними викладачами курсів; деякі масові відкриті он-лайн курси масивні, але не відкриті, а деякі відкриті, але не масивні. Дослідник Уайлі у 2012 році зазначив, що двозначності в понятті «масові відкриті он-лайн курси» можуть стати загрозою для подальшого розвитку ресурсів відкритої освіти і відкритих курсів, тому що буде йти мова лише про безкоштовність курсів, а не про їх відкритість. Це піднімає питання про ліцензування та дозвіл на надання масових відкритих он-лайн курсів, а так само про те, як це співвідноситься з ліцензією із зазначенням авторства.

В основі концепції розвитку масових відкритих он-лайн курсів лежать ідеали відкритої освіти, ідея про те, що знання має вільно передаватися від людини до людини, бажання вчитися повинно

бути підтримане без будь-яких демографічних, економічних або географічних обмежень. З 2002 року поняття відкритості в освіті розвивалося швидко, хоча свій початок воно бере ще на початку ХХ сторіччя. У Массачусетському технологічному інституті в 2002 році був створений проект OpenCourseWare, а у Відкритому Університеті в 2006 році створили проект OpenLearn. Обидва ці проекти представляють розвиваючий рух відкритої освіти. Під впливом масових відкритих он-лайн курсів, багато елітних університетів створили різні відкриті навчальні платформи; наприклад, edX Массачусетського університету і Futurelearn Відкритого університету. Масові відкриті он-лайн курси залучають на ринок вищої освіти все більше учасників, а приватні організації шукають способи отримати вигоду з цих інновацій в он-лайн навчанні [7].

Появу масових відкритих он-лайн курсів в освітній сфері можна порівняти з появою Інтернету в суспільстві. Як Інтернет відкрив безмежні можливості отримання інформації, так і онлайн курси відкривають безмежні можливості отримання якісної безкоштовної освіти.

Як і будь-яка інша освітня інновація, яка змінює зміст освітнього процесу, впровадження масових онлайн курсів викликає незадоволення, недовіру серед людей, які виростили в рамках традиційного освітнього процесу з аудиторіями, лекціями та обмеженою кількістю слухачів. Проте такий підхід вже активно використовується багатьма країнами, особливо США. А отже масові відкриті он-лайн курси користуються великою популярністю серед студентів по всьому світу. Наприклад, якщо взяти лідера руху онлайн курсів Coursera, то сьогодні число слухачів складає більше 5 мільйонів з 195 країн [6; 36].

Появі американських курсів передували канадські експериментальні курси, які дуже відрізняються від перших і засновані на оригінальній системі поглядів – конективізму, що пояснює навчальну діяльність у відкритому освітньому середовищі в умовах мережі Інтернет з точки зору формування мереж різної

природи: від семантичних до соціальних, опосередкованих комп'ютерними інтерфейсами [36].

Канадські дослідники дистанційного навчання, такі як Джорд Сіменс, Стівен Даунс, Дейв Кормье прийшли до ідеї відмови від вузівських віртуальних освітніх середовищ, так званих «ізолюваних систем». На їх погляд корисними є відкриті персональні навчальні середовища, яким дали назву «відкриті системи». Індивідуальне навчання вибудовується студентами на основі загальнодоступних сервісів Веб 2.0: сайтів-вікі, блогів, RSS-агрегаторів, сервісів зберігання закладок і т. п. Це зажадало нового підходу в організації масового дистанційного навчання. В результаті було знято обмеження на кількість слухачів, а процес навчання став нагадувати участь в мережевому співтоваристві: щоб навчатися на курсі, досить «слідувати» за навчальним співтовариством. Експеримент привів до створення таких дистанційних курсів, які отримали назву «масові відкриті он-лайн курси». Більш докладний опис ідей і принципів, що лежать в основі канадської моделі можна знайти в роботах К.Л. Бугайчука [7; 26].

Великобританія відповіла на виклик створенням університетського альянсу з Open University і одинадцяти провідних університетів, і утворенням компанії Futurelearn. Futurelearn Ltd є приватною компанією, в основному належить Відкритому університету Британії, основний власник платформи Open University, що дозволяє спиратися на багатий досвід Відкритого університету в області надання дистанційного навчання та впровадження відкритої освіти.

Більшість університетів, таких як King's College London, Bristol, Exeter, Warwick, East Anglia, Leeds, Lancaster, Southampton, Cardiff, Birmingham and St Andrews об'єдналися. Всі вони відносяться до Russell Group – асоціації елітних британських університетів, які лідирують у дослідницькій діяльності. Усі університети отримали відповідальність за зміст, якість, акредитацію та вартість он-лайн – курсів. Планується також створення для студентів спільнот за типом соціальних мереж.

Матеріали будуть пропонуватися у форматі, прийнятному в тому числі і для мобільних телефонів і iPads. Загальне число установ, які підтримують Futurelearn, у травні 2013 досягло 24 [37].

Відмінною британською особливістю є залучення таких установ і їхніх ресурсів як BBC, Британський музей і Британська бібліотека, Британська Рада. Створено найпотужніший Альянс утримувачів і творців кращих пізнавальних та освітніх ресурсів, кращих британських вузів, найстарішої і досвідченої освітньої системи – British Council, яка буде працювати з Futurelearn на різних рівнях, включаючи розробку, оцінювання курсів і організацію іспитів у 2012 р більше 2 мільйонів чоловік склали іспити в Британській Раді в більш ніж 90 країнах.

Такий альянс, безумовно, може зробити Futurelearn світовим брендом за тісної підтримки уряду Великобританії. Міністр Департаменту інновацій, університетів і навичок David Willets підкреслив, що в питаннях розвитку освітніх технологій Великобританія повинна перебувати в лавах лідерів, особливо з урахуванням зростаючої глобальної потреби у вищій освіті, в першу чергу в економічно стрімко розвиваючих – Бразилії, Індії та Китаї. Директор Британської ради Мартін Девідсон, додав у своїй заяві: "Ми сподіваємося, що наш визнаний досвід у вивченні англійської мови і доставки оцінок та іспитів майже в ста країнах будуть сприяти перетворенню Futurelearn в ще більш привабливий проект для слухачів по всьому світу" [38]. Перші безкоштовні курси були запуснені з середини 2013 року.

У квітні 2013 відбулася трансляція-вистава в інтернеті першої загальноєвропейської ініціативи в області масових відкритих онлайн-університетських курсів. Курирує ініціативу А. Васіліу, європейський комісар з питань освіти, культури, багатомовності та молоді. Керівником є Фред Малдер, голова цільової робочої групи асоціації EADTU по відкритій освіті і голова проекту ЮНЕСКО «Відкриті освітні ресурси».

Партнери з одинадцяти країн об'єднали зусилля для здійснення першої загальноєвропейської ініціативи масових

відкритих он-лайн курсів за підтримки Європейської комісії. Проект OpenupEd [39] був ініційований та координується Європейською асоціацією університетів дистанційного навчання (EADTU) і в основному включає в себе відкриті університети з Франції, Італії, Литви, Нідерландів, Португалії, Словаччини, Іспанії та Великобританії, а також за межами Європейського Союзу, Туреччини та Ізраїлю. Асоціація EADTU є європейською інституційною мережею десяти відкритих і дистанційних та онлайн-ових університетів, чотирнадцять національних асоціацій традиційних університетів, розвиваючих дистанційну та онлайн-ову освіту для своїх дистанційних студентів і двох університетів, які поєднують очну та електронну форму навчання. Діяльність EADTU підтримується програмою Жана Моне, яка є частиною Програми безперервної освіти Європейського Союзу.

Кожен партнер пропонує курси на своїй власній платформі електронного навчання на своїй рідній мові. Буде запропоновано близько 40 безкоштовних курсів з обширного ряду предметів на 12 різних мовах. Курси можуть бути пройдені або в заплановані терміни або ж у будь-який час з індивідуальним графіком їх вивчення. Їх обсяг – від 20 до 200 академічних годин. За підсумками проходження курсів може видаватися документ про освіту: сертифікат про проходження курсу, або сертифікат про проходження навчання, який може зараховуватися при присудженні ступеня. В останньому випадку студенти мають заплатити за сертифікат суму від 25 до 400 євро залежно від тривалості курсу та навчального закладу [29].

Як європейську ініціативу необхідно відзначити нещодавно створену компанію Iversity, мета якої просування ідеї масових відкритих он-лайн курсів в Європі та світі [35]. Iversity спільно з Stifterverband, що є найбільшим німецьким інвестиційним фондом у сфері науки та освіти, збираються видати по € 25000 різним групам на створення курсів, з хостингом на Iversity. На даний момент подано більше 200 заявок.

Coursera запрошує до співпраці університети та викладачів з Азії: Гонконзький університет науки і технологій, Токійський університет та ін. Це є навмисною стратегією Coursera, щоб залучити більше азіатських і особливо китайських студентів, що є величезним ринком для постачальників масових відкритих он-лайн курсів.

Але багато хто відзначає, що Китай захоче мати контроль над своєю платформою масових відкритих он-лайн курсів китайською мовою. В індивідуальному порядку китайським професорам може бути дозволено владою поставити курси на Coursera, але університети повинні співпрацювати з офіційною версією, санкціонованою китайським урядом, – повідомило джерело в Пекіні. Маосонг, секретар партійної організації і професор Університету Цінхуа в галузі інформатики, стверджує, що Китайські курси мають бути зроблені в Китаї, а не Америці [18; 40].

Проектам масових відкритих он-лайн курсів властиві наступні переваги:

- ✓ безкоштовність, масовість і глобальність;
- ✓ залучення кращих викладачів з усіх університетів світу;
- ✓ наявність елементів традиційного освіти – графіки, розклади, дедлайни, іспити;
- ✓ наявність численних каналів для зворотного зв'язку між усіма елементами освітньої сфери: слухач – викладач, слухач – слухач, викладач – викладач;
- ✓ після курсів інформація залишається в мережі Інтернет і продовжує доповнюватися учасниками;
- ✓ змінюється роль викладача: викладач стає лише посередником або колегою;
- ✓ використання спеціально приготованих лекцій, а не простого електронного змісту матеріалу [6].

Отже, виходячи з вищезазначеної інформації, масові відкриті он-лайн курси набирають високої популярності у всьому світі. Поява масових відкритих он-лайн курсів заснована на реалізації сучасних освітніх принципів відкритості освіти, рівності учасників

навчального процесу, інтернаціоналізації освітніх систем, глобалізації освітнього простору, індивідуалізації освіти. Стрімкий розвиток масових відкритих он-лайн курсів ставить під сумнів ефективність традиційної системи освіти, і сьогодні масові онлайн курси кидають виклик цій традиційній системі, збираючи мільйони пожертвувань і учасників. Незважаючи на те що з'явилися ці курси відносно нещодавно, вони вже відомі і впроваджені в багатьох країнах, а саме в Європейському Союзі, США, Канаді, Великобританії і навіть Китаї. Найближчим часом масові відкриті дистанційні курси стануть звичним явищем і в нашій країні, тому викладачі мають бути готовими до застосування таких курсів.

§2. Застосування відеометоду у масовому відкритому дистанційному курсі

Сучасні мультимедіа технології дозволяють наочно демонструвати можливості досліджуваних об'єктів і процесів, тим самим утягуючи в процес сприйняття навчальної інформації більшість почуттєвих компонентів того, якого навчають. Включення в практику роботи навчальних закладів нових джерел вистави інформації дозволяє виділити відеометод як окремий метод навчання, який ґрунтується переважно на наочному сприйнятті інформації. До відеометоду можна віднести показ відеофрагментів, що навчають фільмів, анімації, мультиплікації й відеолекцій [3].

Використання відеоматеріалів у масових відкритих дистанційних курсах допомагає за дуже короткий час у стислому, концентрованому виді подавати велику кількість інформації, професійно підготовленої для сприйняття, надає можливість заглянути в сутність явищ і процесів, недоступних людському ока (ультразвукове зображення, спектральний аналіз, вплив радіоактивних елементів на протікання біологічних, хімічних і

біохімічних процесів, протікання швидких і повільних процесів і т. д.) [3; 4].

Відеометод є одним з потужних джерел впливу на свідомість і підсвідомість людини. Максимально активізуючи наглядно-чуттєве сприйняття, відеометод забезпечує більш міцне засвоєння знань у їхній образно-понятійній цілісності й емоційної окраски, суттєво впливає на формування світогляду, стимулює розвиток абстрактно-логічного мислення, скорочує час на навчання.

Виділяються три проблеми пов'язані із застосуванням відеометоду в навчальному процесі у масових відкритих дистанційних курсах:

- необхідність забезпечення високої якості посібників і ефективної роботи засобів їх відтворення;
- потреба особливо чіткої організації навчального процесу в часі в комбінації із продуманою доцільністю застосування наочних засобів;
- наявність у викладача розвиненого вміння вводити студентів у коло досліджуваних проблем, швидко робити узагальнюючі висновки й акцентувати увагу для планомірного напрямку подальшої діяльності [15].

Використання відеометоду в навчальному процесі дозволяє:

- надати студентам більш повну, достовірну інформацію про досліджувані явища й процесах;
- підвищити роль наочності в навчальному процесі;
- організувати процес навчання з урахуванням запитів, бажань і інтересів учнів;
- звільнити викладача від частини технічної роботи, пов'язаної з контролем і корекцією знань;
- організувати повний і систематичний контроль успішності [11].

Слід зазначити, що ефективність даного методу перебуває в прямій залежності від якості навчального матеріалу й застосовуваних технічних засобів. Відеометод висуває більші вимоги до організації навчального процесу, який має відрізнитися

чіткістю, продуманістю, доцільністю. Від викладача, що використовує відеометод, потрібне розвинене вміння вводити студентів у коло досліджуваних проблем, направляючи їх діяльність, робити узагальнюючі висновки, надавати індивідуальну допомогу.

Таким чином, відеометод у масових відкритих дистанційних курсах є одним з наочних методів навчання, який забезпечує більш міцне засвоєння знань студентами. Він дозволяє студентам побачити як результат роботи, так і основні дії, завдяки яким такий результат досягнуто.

§3. Відео в масовому відкритому дистанційному навчанні

§3.1. Загальна характеристика лекції як традиційної форми навчального заняття. Відеолекції в навчальному процесі.

Лекція у вищому навчальному закладі є основною формою проведення навчальних занять, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу. Тематика курсу лекцій визначається робочою навчальною програмою. Можливе читання окремих лекцій з проблем, які стосуються даної навчальної дисципліни, але не охоплені навчальною програмою. Такі лекції проводяться провідними вченими або спеціалістами для студентів та працівників вищих навчальних закладів в окремо відведений час [36].

Лекції проводяться лекторами – професорами та доцентами вищого навчального закладу, а також провідними науковцями або спеціалістами, запрошеними для читання лекцій. У ряді випадків (відсутність підручників і навчальних посібників, наявність нових наукових даних по розділах курсу, складність окремих тем для самостійного вивчення) лекція виконує функцію основного

джерела інформації. У таких випадках лише викладач може методично допомогти студентам в освоєнні необхідного матеріалу. Умовно можна розподілити види лекцій на дві великі групи: традиційні і нетрадиційні. Відеолекція, яка допомагає розвитку наочно-образного мислення у студентів, належить до категорії нетрадиційних лекцій [28; 37].

Лекція, як вид навчальної роботи, з'явилася більш 1000 років тому й на багато століть стала провідною формою й методом традиційного педагогічного процесу. Втративши спочатку своє значення в таких педагогічних технологіях, як електронне й комп'ютерне масове навчання, лекція знову зайняла важливу позицію, перетворившись у відеолекцію на індивідуальному електронному носії або на веб-сервері. На такі лекції покладене завдання – виявити на студента найбільший емоційний вплив, утягнути їх у настільки плідне для навчального процесу співпереживання. Відеолекція стала мати найважливішу перевагу підручника: студент може в будь-який час перервати її й відшукати необхідні роз'яснення в попередніх розділах відеолекції або в інших книжкових джерелах, а також у будь-який час перейти до відеолекції для вивчення нового матеріалу. Стало можливим підвищити як пізнавальну, так і спонукальну ролі лекції. Відеолекція дозволяє створити ефект співучасті, прилучити студентів до пошуків тієї науки, яка є основою матеріалу лекції [31; 35].

Ряд американських університетів розташували на своїх серверах серії відеолекцій, що представляють собою відеозаписи звичайних очних лекцій в аудиторії, але вміло здійснені спеціально підготовленими операторами. Інші університети пропонують відеолекції, записані в спеціальній студії, що й представляють собою чергування на екрані лектора й кадрів зі схемами, формулами, підготовленими заздалегідь або відтвореними лектором по ходу лекції. У міру вдосконалювання методики записи лекції на одному екрані стали сполучати лектора й навчальні матеріали. Іноді замість лектора на екрані поміщають його

електронного двійника – аватара, який озвучує письмову мову лектора. При читанні лекцій по програмних засобах перевагу віддають відеолекціям з динамічним комп'ютерним екраном, на якому відбуваються реальні покази із закадровим лекторським текстом [21; 26; 40].

До переваг відеолекції можна віднести наступні:

- можливість прослухати навчальну інформацію в будь-який зручний час, повторно звертаючись до «проблемних місць»;
- ілюстративний матеріал, представлений кінофрагментами, анімацією, таблицями робить зміст лекції, що запам'ятовуються;
- з'являється можливість знайомитися з досвідом провідних викладачів і зберігати його;
- «прозорість» діяльності викладача стимулює необхідність постійного вдосконалювання їм своїх знань;
- усуваються психологічні бар'єри в навчанні за рахунок створення ефекту індивідуального контакту викладача зі студентом;
- з'являється можливість для студента працювати будинку [16; 29].

Можна окреслити критерії оцінювання лекторських здібностей та умінь викладача:

- переконаність викладача (викладач переконливо доводить правильність висунутих положень);
- емоційність;
- жива, захоплива манера читання лекції;
- міра використання опорних матеріалів при читанні лекції (вільне володіння матеріалом);
- чіткий план лекції;
- зміст лекції (у міру змістовно, науково);
- питання лекції, що змушують студента міркувати (достатньо);
- культура мови та мовлення;
- голос, дикція;

- зовнішній вигляд;
- манера поведінки (вміння триматися перед аудиторією);
- контакт зі студентською аудиторією;
- уважне, у міру вимогливе ставлення викладача до студентів;
- шанобливе ставлення студентів до викладача;
- відвідуваність лекцій студентами [22; 30].

§3.2. Технічні аспекти підготовки відеолекції для масового відкритого дистанційного курсу

Щоб створювати студійні відеолекції для масових відкритих дистанційних курсів, потрібно, як мінімум, мати відеостудію. Кожний вуз прагне мінімізувати витрати на створення такої студії, зберігши при цьому її функціональні можливості. Будь-яка студія складається із двох частин: студійного павільйону, де і читаються лекції, і центральної апаратної частини, де відбувається запис, а потім монтаж відеолекції.

Основними функціями відеостудії, якщо викласти коротко, є: запис відео; запис звуку; редагування відеоматеріалу; монтаж відеоматеріалу; зберігання відеоматеріалу і у разі потреби, запис відеоматеріалу на різні носії [31].

Основним елементом відеостудії є відеокамера. Чим більш професійна обрана камера, тем вище якість відеоматеріалу. Професійна камера коштує дуже дорого, але можна обійтися більш доступної за ціною й прийнятною по якості камерою, наприклад, камерою Panasonic AG-HVX200 зі штативом Libec TH-950DV. Головне, щоб камера дозволяла записувати у форматі високої якості, що позначається буквами HD. Було б чудово, якби камера в студійному павільйоні була обладнана спеціальним телесуфлером з TFT монітором, наприклад марки TLW-LCD150. Такий телесуфлер здатний відтворювати текст лекції, який буде видний лекторові, але «не помітний» для відеокамери [19; 20].

Лектор для своєї лекції може використовувати який-небудь відеоматеріал, наприклад слайд-презентацію, яка попередньо

записується на спеціальний комп'ютер (звичайно ноутбук) і видається «в ефір» у потрібні моменти викладачем. Тому в студії потрібно об'єднати два відеопотоки: один – від камери й іншої – від викладацького ноутбука. Поєднуються ці відеопотоки за допомогою обладнання, яке зветься «відеомікшер» (наприклад, відеомікшер SE-500 компанії Data Video).

Для забезпечення запису звуку звичайно використовують петличний мікрофон (наприклад, марки SENNHEISER EW 122-G2), який тому так і називається, що він вставляється в петличку викладачеві. Щоб звук був якісним, паралельно використовується конденсаторний мікрофон, наприклад, AKG C 3000 B. Для мікширування (змішування) звуку можна застосувати мікшерський пульт Yamaha MGC – 124 CX. Контроль звуку звичайно здійснюють за допомогою аудіомоніторів Yamaha MSP-3 або навушників Beyerdynamics DT990 PRO [16].

Як правило, викладач прагне бачити те, що «іде в ефір». Для цього в студії необхідно передбачити контрольний монітор.

Сформований у студії загальний інформаційний потік передається з неї в центральну апаратну. Оскільки сучасна апаратура в студії формує й відео, і аудіо сигнали в цифровій формі, то для передачі цифрового потоку інформації зі студії в апаратну використовується спеціальне устаткування. Говорячи про створення відеостудії для створення відеолекцій для масового відкритого дистанційного курсу, не можна обійти такі важливі моменти, як висвітлення студії, обробка стін, підлоги й стелі, кондиціонування й електроживлення.

Для висвітлення студії необхідно використовувати чотири типи освітлювальних приладів:

- освітлювальні прилади, що створюють світло, що заповнює (звичайно це Duolite ґрати^o 60 125 Вт – 2 лампи), ці прилади необхідні для завдання загального рівня висвітлення;
- освітлювальні прилади, що створюють світло, що малює (наприклад, Spotfl ix ґрати^o 60 85 Вт – 1 лампа), цей прилад

потрібний для створення малюнка на особі людини (що б людина виглядала не плоским, а більш об'ємним);

– освітлювальні прилади, що створюють контурове світло (наприклад, Spotfl их ґрати 40° 85 Вт – 1 лампа), цей прилад потрібний щоб відокремити задній вигляд від людини [17; 25].

Для обробки стін і стелі використовуються плити ППГЗ (перфорований гіпсокартон) розміром 600×600 мм. Застосування таких плит дозволяє знизити шум устаткування або гучність мови в приміщенні, ефективно скорегувати час реверберації в області низьких частот. Плити монтуються 50 мм від твердої поверхні стіни із заповненням внутрішнього простору мініплитою ШУМАНЕТ-БМ 50 мм. При монтажі стелі передбачають отвори для робочого висвітлення. На підлогу першим шаром укладається спінений пропиляний товщиною 5 мм, а другим шаром – килимове покриття. На вході в студію й в апаратну необхідно покласти гумові килимки. Для кондиціонування студії доцільно використовувати каналний кондиціонер тому що він забезпечує мінімальний рівень шумів. Внутрішній блок каналного кондиціонера роздає повітря по приміщенню по системі вентиляційних каналів, які, як правило, перебувають у підвісній стелі. Тому, властиво, кондиціонер так і називається – каналний. Канальний кондиціонер непомітний в інтер'єрі, і ставиться до кондиціонерів схованого типу. У приміщенні видні тільки ґрати витяжних вентиляційних каналів. Канальний кондиціонер забирає повітря по витяжних каналах із приміщення, підмішує, якщо необхідно, свіже повітря з вулиці (не більш 25 %), кондиціонує і роздає по системі вентиляційних каналів [18; 24].

Головним обладнанням апаратної частини безумовно є станція нелінійного монтажу, яка забезпечує високоякісний монтаж відео й фонограм із застосуванням засобів комп'ютерної технології. Ця станція може бути побудована, зокрема, на базі комп'ютера Apple Macbookpro, і програмного пакета Final Cat Studio 2.0. Як правило, відео- і аудіо-мікшери встановлюють не в студійному павільйоні, а виносять в апаратну.

При проектуванні відеостудії можна відмовитися від таких дорогих обладнань, як телесуфлер і відеомікшер. Відсутність у студії телесуфлера вимагатиме від викладачів більш ретельної попередньої підготовки тексту лекцій. Щоб відмовитися від відеомікшера, потрібно передавати в реальному часі відеопотік, що втримується в ноутбуці викладача, відразу в апаратну й записувати його на відеодоріжку в програмі нелінійного монтажу. Точно так само довелося зробити й зі звуковими потоками від двох мікрофонів: об'єднати їх за допомогою звукового мікшера, передати об'єднаний звуковий потік в апаратну й записати його на звукову доріжку програми нелінійного монтажу. Саму ж лекцію було вирішено записувати в студійному павільйоні в тому ж реальному часі на відеокамеру й уже потім, після закінчення лекції, переносити з камери на паралельну відеодоріжку в програмі нелінійного монтажу. Поділ цих відео- і звукових потоків може привести до порушення синхронності звуку й зображення. Уникнути подібної неприємності можна за допомогою простого приладу, використовуваного при зйомці кінофільмів і названого кінохлопушкою. Досить навіть просто голосно ляснути в долоні перед самим початком лекції. На звуковій доріжці запишеться сплеск: звуковий сигнал. Тепер можна сполучити початки відеодоріжок із цим сплеском на звуковій доріжці й повна синхронізація звуку й зображення забезпечена [23; 27].

Перед початком запису лекції в студійному павільйоні необхідно настроїти за допомогою мікшерного пульта мікрофони таким чином, щоб мова викладача була чутна чітко і ясно. Для цього потрібно відрегулювати рівні низьких, середніх і високих частот у каналах мікшерного пульта. Потім потрібно настроїти висвітлення відеостудії таким чином, щоб на викладачі й на тлі за ним не створювалося сторонніх тіней і занадто засвічених областей. Висвітлення студії повинне бути рівномірним. Після цього слід включити відеокамеру й настроїти її таким чином, щоб викладач був у кадрові в потрібному місці [13; 17].

Після закінчення запису лекції в студійному павільйоні відеоінженер поміщає її на тимчасову доріжку програми нелінійного монтажу й здійснює попередній, чорновий, монтаж лекції. На цьому робота над відеозаписом лекції не закінчується. Її повинен переглянути викладач, чия лекція була записана, і вказати відеоінженерові ті ділянки на тимчасовій доріжці, які потрібно виправити. Відеоінженер робить виправлення й редагування зазначених викладачем кліпів (сюжетів) відеолекції за допомогою інструментів програми нелінійного монтажу, або, якщо таке виправлення неможливе, здійснює перезнімання зазначених сюжетів. От тепер відеоінженер може остаточно монтувати відеолекцію для масового відкритого дистанційного курсу, вставляти необхідні титри, додавати музику й різні звукові сигнали, передбачені сценарієм лекції [25].

Записані файли з відеолекціями для масового відкритого дистанційного курсу необхідно зберігати. Для зберігання цих цифрових файлів найкраще використовувати спеціальне обладнання Raid-Масив (наприклад, Promise Smartstor NS4300N), що забезпечує легкий і простий доступ до файлів, що зберігаються. Усередину Raid-Масиву входять чотири жорстких диска по 1 Тб. Такий обсяг дозволить забезпечити резервне копіювання файлів і зберігання 130 годин відеолекцій у незжатому виді й 600 годин у стислому виді. На закінчення відзначимо, що для використання відеолекцій студентами їх або записують на Dvd-Диски, або розміщують у мережі інтернет на спеціальному навчальному сайті [31].

§3.3. Використання відеоконференцзв'язку

Якщо не вдаватися в технічні тонкощі, сучасна система відеоконференцзв'язку включає наступне апаратне й програмне забезпечення:

- термінали з відеокамерою й мікрофоном для проведення відеоконференцій, установлювані в користувачів і які забезпечують можливість відеозв'язку;

- засобу висновку відео- і аудіоінформації, звичайно це плазмові або рідкокристалічні панелі, монітори, телевізори, проектори, підсилювачі звуку, аудіоколонки й т.п.;
- спеціальні сервери відеоконференцзв'язку;
- спеціалізоване програмне забезпечення (для спільної роботи з даними, текстовими й графічними документами й т.д.) [30].

Усе це повинне бути об'єднане в єдину систему для проведення відеоконференцій за допомогою телекомунікаційної мережі (Інтернету).

Існуючі системи відеоконференцзв'язку дозволяють проводити групові відеоконференції, тобто організувати ефективну взаємодію більших і середніх груп користувачів. Завдяки досягнутому сьогодні високій якості відеозображення в таких системах можливий перегляд документів і обмін ними. Групові відеоконференції ідеально підходять для проведення дискусій і виступів там, де особиста присутність неможлива.

Організацію відеоконференцзв'язку зручно здійснювати за допомогою апаратури, що носить назва Emblaze Vcon's vpoint. Вона зручна для проведення групових відеоконференцій, тому що дозволяє відобразити на великому екрані презентацію, підключити зовнішній ноутбук для спільної роботи користувачів з даними й різними варіантами документів. Якщо, до того ж, використовувати універсальний програмний клієнтський розв'язок Emblaze-vcon vpoint HD, то з'явиться можливість застосовувати будь-які веб-камери й обладнання аудіо/відео захоплення, а також передавати різні дані з робочого стола комп'ютера: презентації, відеофайли, і показувати їх в окремому вікні, паралельно з основною конференцією. Це програмне забезпечення підтримує повноекранний режим роботи, передачу й приймання відео високого дозволу (1080×720 крапок). Можливості vpointhd обмежені тільки потужністю комп'ютера, дозволом веб-камери і якістю мікрофона. Навіть якщо потужності комп'ютера виявиться недостатньо для передачі «живого відео», те відеоконференція

однаково буде тривати, хоча й зі зменшеною кількістю кадрів. Дана технологія vpoint HD дає можливість передавати документи й матеріали для загального обговорення й перегляду, паралельно з передачею основного аудіо/відео зображення [35; 37].

Існує безліч варіантів використання відеоконференції в процесі дистанційного навчання: читання мережних він-лайн відеолекцій, що транслуються через мережу інтернет на одну або кілька аудиторій; проведення мережних он-лайн майстер-класів; організація мережних он-лайн відеоконсультацій; проведення відеоколоквіумів, он-лайн тестування, дистанційне приймання заліків і іспитів, дистанційний захист курсових робіт або дипломних проектів.

Розробка повноцінних відеолекцій на електронному носії здійснюється в спеціалізованих відеостудіях. Запропоноване в статті економічний технічний розв'язок створення університетської відеостудії для підготовки навчальних відеоматеріалів дозволяє здійснювати якісний запис відео й звуку, редагування й монтаж відеоматеріалу, зберігання відеоматеріалу і його запис на різні носії [32].

Розглянуті функціональні можливості використання в навчальному процесі систем відеоконференцзв'язку відеоконференції, що дозволяють у режимі он-лайн, організувати проведення будь-яких навчальних занять: лекційних, лабораторно-практичних, консультацій, тестування, захистів кваліфікаційних робіт.

§4. Відеолекція як складова навчального процесу у масовому відкритому дистанційному курсі

§4.1. Основні характеристики та особливості підготовки відеолекції до використання у масовому відкритому дистанційному курсі

Відеолекції відносяться до одного із засобів навчання в системі масової відкритої дистанційної освіти, в них навчальний матеріал подається в динаміці, з використанням слухового і зорового каналів сприйняття інформації. Застосування відеолекцій, їх фрагментів та інших аудіовізуальних засобів у навчальному процесі викликає інтерес у студентів, підвищує мотивацію до вивчення дисципліни, пробуджує цікавість. Навчання з використанням технічних засобів навчання застосовується при проведенні групових (або потокових) занять зі студентами заочної та денної форм навчання і для організації індивідуальної самостійної роботи студентів, для організації дистанційного навчання. Відеолекції можуть використовуватися студентами в будь-який час і на будь-якій відстані. Важливим є й те, що студенту, який має відеокасету або CD-ROM, не потрібно конспектувати навчальний матеріал.

Відеолекції для масових відкритих дистанційних курсів можуть створюватися з використанням низки комп'ютерних технічних прийомів:

- комп'ютерна анімація графічного матеріалу: послідовна побудова схем, виділення кольором окремих деталей на графіках, динамічні діаграми, послідовний запис символів у формулах;

- поліекранне подання навчальної інформації, наприклад, у вигляді двох вікон, в одному з яких показується навчальний

матеріал, а в іншому – лектор, пояснює те, що відбувається. Цей прийом часто використовується в телевізійних передачах новин;

- створення фону, на якому будуть представлені формули та інші записи, вибір відповідних шрифтів, заливок і т.п., суміщення текстової, графічної та іншої інформації із закадровим коментарем лектора [39].

При створенні відеолекцій для масових відкритих дистанційних курсів важливо пам'ятати про те, що кожна тема досягає мети, якщо від початку зазначено, які знання і навички студент повинен отримати у процесі роботи з відеолекцією. Кожна відеолекція повинна містити матеріал за часом не більше 40 хвилин, так як в силу своєї специфіки вона компактніша, ніж традиційні лекції. Необхідно дотримуватися чіткого дозування навчальної інформації – разова доза повинна мати закінчений, логічно цілісний характер. Це може бути, наприклад, теорема, параграф підручника, окреме, логічно завершене питання теми або окрема тема [33].

Якщо автором подається курс відеолекцій з дисципліни, то в першій лекції повинні бути відображені такі питання: мета вивчення дисципліни, місце дисципліни в системі наук, кількість годин, відведена за навчальним планом, для кого призначений курс лекцій.

§4.2. Концепції створення відеолекцій для масових відкритих дистанційних курсів

Вивчення різних дисциплін у вищих навчальних закладах вимагає різного виду подачі матеріалу. Поряд з комп'ютеризацією, використання відео не чергова модна новація, а шлях відновлення, засіб безперервного утвору. Відеолекція у масовому відкритому дистанційному курсі створює альтернативу традиційним методам навчання. Засобу, які надає комп'ютер для демонстрації інформації, перевершує як традиційну лекцію, так і будь-яке друковане видання. При таких можливостях виникає питання про використання відеоматеріалів. Як одна картинка коштує тисячі

слів, так і один відеокліп, що показує який-небудь процес у дії, коштує тисячі картинок. Студенти очного відділення мають можливість спілкуватися на лекції з викладачем, що додає в процес навчання емоцій і сприяє більш успішному засвоєнню матеріалу. Студенти ж, дистанційної, заочної форми навчання, позбавлені тих позитивних емоцій, які передаються від людини, у цьому випадку лектора. І тому немає нічого краще відеолекцій, у буквальному значенні «що занурюють» навчального в атмосферу досліджуваного предмета [38].

Практика застосування відеолекцій показує, що вони можуть бути корисні всім учасникам навчального процесу:

- для студентів відеолекції можуть служити основними або додатковими навчальними матеріалами у випадку пропуску заняття по різних причинах, а також при накладенні декількох курсів у розкладі на деякий час. Крім цього, відеолекції дають можливість "освіжити" перед сесіями пройдений протягом семестру матеріал;

- для професорсько-викладацького складу відеолекції служать архівами, після закінчення курсу лектор у будь-який час може з меншими тимчасовими й іншими витратами повторно використовувати матеріал у навчальних або професійних цілях. Відеолекції відбивають не тільки зміст курсу, але й авторський стиль подачі інформації, який неможливо передати на папері. Крім того, відеолекції забезпечують лекторові PR, тобто більш широку популярність серед наукового співтовариства;

- для освітньої установи інтеграція відеолекцій у навчальний план дозволяє підвищити рівень освітніх стандартів, стимулювати впровадження інновацій, а також сприяє росту престижу університету в очах студентів, абітурієнтів, випускників і всього суспільства в цілому [34].

У створенні відеолекцій можна виділити два основні пункти від яких, в остаточному підсумку, буде залежати її якість. З одного боку, це теоретичний матеріал, який студент повинен засвоїти, переглянувши лекцію. Відповідно, текст лекції повинен бути ясний,

зрозумілий і простий для сприйняття. З іншого боку, це використовуваний відеоряд і правильний монтаж.

Масовий відкритий дистанційний курс може бути досить специфічний. Саме тому відеоряд для лекцій буде знайти складно, якщо взагалі можливо. У даному випадку формуються оглядові або вступні лекції, які можуть бути виражені «простою» мовою й без використання яких-небудь складних формул. Використання простих мовних конструкцій пояснюється тим, що людина, що дивиться будь-який відеофрагмент, у першу чергу дивиться на «картинку» і тільки потім слухає. Виходячи із цього, варто показати студентові речі, які зацікавлять його, а не відлякувати незрозумілими специфічними термінами, які він освоїть уже в процесі більш детального розбору предмета. Відеолекція може бути записана й використана в зручне для навчального процесу час. Може бути сформований банк або пакет відеолекцій [27].

Лекційний фільм для масового відкритого дистанційного курсу можна назвати гарним, якщо він відповідає наступним загальним вимогам [20; 34]:

1. Усі відомості в навчальному фільмі повинні бути в науковому відношенні правильними, виходити із сучасних поглядів науки. Ця вимога ставиться до всіх типів навчального фільму.

2. Навчальний фільм повинен відповідати навчальній програмі, тобто в ньому повинні розглядатися саме ті питання, які передбачені програмою, і в тому об'єкті, який у ній зазначений.

3. Фільм повинен бути присвячено однієї, порівняно невеликій за обсягом темі. У межах навчальних інтересів аудиторії, на яку фільм розрахований, ця тема повинна бути розкрита досить повно. Причому необхідно уточнити глибину запасу знань студентів по темі.

4. Розкриття теми лекції повинне здійснюватися послідовно, поетапно (підтеми – епізоди). Якщо ці підтеми складні, вимагають детального обговорення і їсти необхідність перевірити засвоєння кожної, то доцільно розділити фільми на частині й

додати кожної частини назва. Закінчивши одну частину, лектор може зупинити фільм і перевірити засвоєння пройденого матеріалу.

5. Щоб краще засвоювалися наукові висновки, їх не слід давати в готовому виді. До них треба підвести студентів поступово, у результаті розгорнутого вивчення матеріалу. Такий метод навчання активізує, змушує працювати їхня думка.

Буває, що якість навчальних фільмів знижується через перевантаження матеріалом: занадто багато питань автори намагаються розглянути в одному фільмі. Вище відзначалося, що навчальний фільм повинен бути присвячено однієї темі. Вимога монотемності зберігається для всіх його компонентів: для відео епізоду, кадра, комп'ютерного файлу. Вони не повинні бути перевантажені матеріалом. Темп викладу теми повинен бути неквапливим, що забезпечує повне засвоєння лекції протягом одного перегляду [22].

Засобу виразності фільму, тобто відбір відеоматеріалу, вибір планів, монтаж, спеціальні ефекти, мультиплікація, композиція кадра, колористичний розв'язок і звуковий ряд фільму – усі повинне бути спрямоване на те, щоб у досліджуваному явищі виділити властиві йому й найбільш важливі для даної теми ознаки, допомогти учнем розібратися в суті теми.

Ці вимоги повинні бути істотно уточнені для кожного окремого виду відеолекцій. Тільки тоді вони можуть стати керівництвом до практичної роботи. Основне завдання полягає в тому, щоб виявити, як повинен бути відібраний матеріал, щоб результат відповідав зазначеним вище загальним вимогам. Тим часом, матеріал різний, і, отже, підхід до нього й методи його обробки повинні бути різними. Тому, незважаючи на загальні вимоги, кожний відеофільм має свою приватну методику.

§4.3. Види відеолекцій у масових відкритих дистанційних курсах

По своїй функціональній ролі в навчальному процесі відеоматеріали у масових відкритих дистанційних курсах умовно можна розділити на наступні групи [8; 13]:

1. Вступні відеолекції. Вони випереджають текстові матеріали теоретичної частини кожної теми, і являють собою короткий за часом, але ємний по змісту загальний огляд основних позицій теоретичної й практичної частин теми із вказівкою ключових розділів, на які слід звернути підвищену увагу.

2. Тематичні відеолекції містять основний навчальний матеріал теми, який необхідно засвоїти слухачеві.

3. Відповіді на, що часто задаються питання дозволяють акцентувати увагу на дуже важливих питаннях теми, які, як правило, мають підвищену складність для вивчення.

4. Сюжети «Ситуації й коментарі» носять практичний характер і засновані на описі реальних випадків.

5. Презентація курсу – публічна вистава чого-небудь нового, що недавно з'явився.

Відповідно до цілей й завдань, що стоять перед автором, вибирається форма подачі матеріалу. Виділимо наступні форми подання відеоматеріалу для масових відкритих дистанційних курсів.

Документальні відеолекції. До них слід віднести й традиційні лекції, записані у вузах у звичайних аудиторіях з метою створення посібників для абітурієнтів і (або) студентів. Це найпростіший і мало бюджетний тип відео лекцій, тому що тут використовується тільки крейда й дошка, а режисура зводиться до простої зміни планів: лектор – дошка й навпаки. У кращих випадках у подібних лекціях показуються також відеозаписи демонстраційних дослідів з фізичних або хімічних дисциплін. По своїх педагогічних параметрах подібна лекція, як правило, уступає живій лекції у вузівській аудиторії. До гідності можна віднести можливість

кількаразового відтворення індивідуальними користувачами в домашніх умовах.

Студійні відеолекції. Наступним кроком у розвитку розглянутого жанру аудіовізуальної вистави навчальної інформації стали перші лекції, записані у відео студіях центрів і інститутів дистанційного утвору. У них викладачі-лектори, на відповідному тематичному тлі, залишаючись за столом практично нерухливими протягом усієї лекції, викладали навчальний матеріал, супроводжуючи свою розповідь показом графіків, схем, світлин і т.д. При відсутності режисерського пророблення сценарію лекції й при мінімальній комп'ютерній обробці відеоматеріалу (лінійний монтаж) глядацький успіх лекції визначався тем, наскільки вільно фізично й вільно в емоційному відношенні почували себе викладачі перед об'єктивом відеокамери. При всій безсумнівній користі для цілей індивідуального використання в системі заочного й дистанційного навчання ці лекції одержали в студентів іронічна назва "мовці голови". Чим, властиво, і підкреслюється основний недолік даних лекцій.

Практика використання мультимедіа технологій виявила деякі проблеми в створенні цього типу відеолекцій. Основними труднощами є відсутність у викладачів навички роботи «перед камерою». Крім того, на якість навчального відео виявляють вплив такі фактори, як привабливість / непривабливість зовнішнього вигляду відеолектора; особливості мови (чіткість артикуляції, повтори, мовні помилки і т.д.), які в умовах безпосереднього спілкування зі студентами можуть бути «зм'якшені» ефектом присутності викладача, а в ситуації роботи з відеоматеріалом проявляються особливо яскраво.

Постановочні відеолекції. Слід зазначити, що перехід від хронікальних, документальних форм відеолекцій до гуманітарних, художніх форм вимагає досить більших працевитрат і більшого фінансування. Для створення відеолекцій, поставлених по певному сценарію (а не тільки конспекту лекції), з урахуванням психології сприйняття телепродукції сучасним поколінням студентів,

необхідний творчий колектив розроблювачів. Він повинен включати викладача-предметника, художника-оформлювача (або дизайнера), фахівця з комп'ютерного нелінійного монтажу відеоматеріалів, режисера й професійного телеоператора. Тільки в цьому випадку можна реалізувати ті потенційні можливості, які закладені в професійно зроблену відеолекцію.

Слайд-лекції. У цей час у навчальному процесі, поряд з оглядовими відеолекціями, використовуються як повсякденний матеріал більш прості по виконанню 45-хвилинні слайди-лекції. Вони являють собою запис закадрового голосу диктора або самого лектора, супроводжувану показом набору слайдів (100-200 на одну лекцію). Спеціально підготовлені й анімовані слайди дають текстовий і графічний супровід лекції.

У традиційному навчальному процесі істотним доповненням вербальної комунікації є невербальні засоби спілкування: кинесика (жести, міміка, пантоміміка), паралінгвістика (якість голосу, його діапазон, тональність), екстралінгвістика (включення в мову пауз, сміху, покахикувань і т.д.), проксемика (просторова й тимчасова організація спілкування), візуальне спілкування (контакт очима). Значеннєвий зміст повідомлення, при живій розмові співрозмовників на 7% передається вербально (словами), на 38% – інтонацією мовця й більш 50% передається мімікою, жестами, позою "джерела інформації". Тому в слайд-лекції величезне методичне значення має постановка аудіосупровід [13; 15].

У мові кожної людини його емоційний стан позначається в цілій гамі виразних моментів – в інтонаціях, ритмі, темпі, паузах, підвищеннях і зниженнях голосу побудов, що підсилюють, розривів і т.п. Граматично правильне читання диктором тексту друкованого навчального посібника виявляється знеособленим, сухим, "без сучка й задирки", що приводить до звуження інформаційної надмірності, звичайно наявної в аудиторній лекції й полегшуючої розуміння матеріалу. Для подолання розглянутого недоліку необхідно максимальне наближення закадрового коментаря до стилю живої розмовної мови, з постановкою риторичних питань і

звертань до невидимих слухачів як до віртуальних опонентів. Певна самобутність голосу й побудови мови лектора, з можливими застереженнями, виправленнями й паузами дозволяє створити психоемоційне середовище, на якому мимоволі створюються асоціативні маркери, "зачіпки", що полегшують перехід короткочасної пам'яті в довгочасну [9; 16].

З дидактичної, психологічної й емоційної точок зору в слайд-лекціях у масових відкритих дистанційних курсах необхідна присутність співрозмовника-лектора на екрані. Особливо тоді, коли створена проблемна ситуація або коли необхідно виділити моменти дозволу наукового (виробничого, суспільного) конфлікту або проблеми. З обліком цієї дидактичної вимоги при створенні слайд-лекцій для цілей очного й заочного навчання, необхідне введення в слайд-лекцію автора посібника (викладача), зйомки якого проводяться у відеостудії [13]. Для подальшого пред'явлення навчального матеріалу використовується редактор MS Powerpoint. Лектор знову з'являється на екрані під час обговорення принципів і проблемних моментів, коментуючи хід пред'явлення матеріалу, а також – при підведенні підсумків лекції. Це дозволяє створити в аудиторії атмосферу психологічного контакту тих, яких навчають, з лектором, перемикає увага аудиторії, управляти зміною типів мислення (емоційно-образного й раціонально-логічного).

Таким чином, використання різних форм відеолекцій і відеоматеріалів, супровід навчальної дисципліни переслідують пропедевтичну мету й створюються по дисципліні в цілому або по її окремим, найбільш важким для засвоєння розділам. Вони є технічним засобом активації, організації й керування пізнавальною діяльністю студентів.

§4.4. Загальні вимоги до відеолекції

1. Для кращого засвоєння матеріалу відеолекція повинна бути розбита на окремі частини. Ці частини розробляються як додаток

до друкованих навчальних посібників і не повинні бути простим озвучуванням паперового варіанту.

2. У вступній частині відеолекції повинно бути поставлено мету і завдання вивчення дисципліни (розділу), зазначено міждисциплінарний зв'язок. Бажано дати рекомендації по роботі із запропонованим посібником (з чого почати, що рекомендовано зробити після перегляду фрагменту або всього фільму, на які питання відповісти і т.п.).

3. Під час створення відеолекції використовується як розмовна мова спілкування, так і мова графічних зображень (статичних і динамічних ілюстрацій) і мова математичних, хімічних, логічних формул та виразів. Слід пам'ятати, що значну частину інформації про навколишній світ людина отримує через зір. Багатослівний звуковий чи текстовий (на екрані) коментар викликає швидке стомлення й ускладнення сприйняття динамічних процесів.

4. Подання навчального матеріалу не повинно бути рівномірним, монотонним. Як правило, в межах однієї теми можна виділяти 3–5 питань, які привертають увагу глядача (використовуючи ефект несподіванки, подиву, емоційного пожвавлення). Виділення бажано розташовувати по наростанню ефекту, щоб попереднє враження не «маскувало» наступну дію.

5. Відеолекції можуть бути забезпечені друкованими коментарями (поясненнями), що особливо важливо для студентів заочної форми навчання. Коментарі можуть містити таку інформацію:

- мета (для кого призначено коментар, якою буде структура відеолекції в цілому);
- порядок роботи студента з коментарями, з відеолекціями;
- методичні поради та вказівки по роботі (вимоги до конспектування відеолекції);
- побажання успішної роботи;
- можливість зв'язатися з викладачем (адреса, e-mail, телефон, адреса в Інтернет та ін).

Дані коментарі, при потребі, розсилаються до дати проведення відеолекцій.

§4.5. Дидактичні вимоги до відеолекцій масових відкритих дистанційних курсів

Щоб досягнення високої ефективності процесу навчання у масових відкритих дистанційних курсах, слід розв'язати питання про дидактичні вимоги до відеолекцій. При створенні відеолекції для масового відкритого дистанційного курсу автор повинен пам'ятати й про необхідність реалізації наступних дидактичних принципів:

- відповідність дидактичного процесу закономірностям навчання;
- провідна роль теоретичних знань;
- єдність освітньої, виховної й розвиваючої функцій у навчанні;
- комбінація абстрактності мислення з наочністю в навчанні;
- системність і послідовність у навчанні;
- доступність;
- свідомість, активність, самостійність тих, яких навчають, при керівній ролі викладача;
- міцність оволодіння змістом навчання.

У вступній частині відеолекції повинні бути поставлені мета й завдання вивчення дисципліни (роздягнула), показані її зв'язки з іншими дисциплінами професійної підготовки, відзначені особливості досліджуваного предмета (роздягнула). Тут бажане дати рекомендації з роботи із пропонованим посібником (із чого почати, що рекомендовано зробити після перегляду фрагмента або всього фільму, на які питання відповісти й т.п.).

Для кращого засвоєння матеріалу відеолекція повинна бути розбита на окремі частини тривалістю 6-12-24 хвилин. Ці частини розробляються як доповнення до наявних друкованих навчальних посібників і не повинні бути простим озвучуванням паперового

варіанта (зрідка ілюстрованого "ожилими малюнками" або ефектами "набору слова по буквах").

При створенні відеолекції використовується як природня, розмовна мова спілкування, так і умовна мова графічних зображень (статичних і динамічних ілюстрацій) і мова математичних, хімічних, логічних формул і виразів. Слід пам'ятати, що частку інформації про навколишній світ людей одержує через зір. Тому принциповою особливістю відеолекції є застосування, у першу чергу, візуальної інформації й того, що звичайно називають "відеорядом". Багатослівний звуковий або текстовий (на екрані) коментар викликає швидке стомлення й утрудняє сприйняття динамічних процесів (анімації і т.д.). Навпаки, показ реалістичних об'єктів вивчення (розгляду, обговорення), дозволяє ґрунтовно ввести визначення. Легше ввести й визначення "по роду й видовій відмінності", показавши порівнювані об'єкти у світліні або відеозйомці.

Вистава навчального матеріалу не повинне бути рівномірним, монотонним. Як правило, у межах однієї теми можна виділяти 4-5 акцентів, що залучають увагу глядача (використовуючи ефект несподіванки, подиву, емоційного пожвавлення). Виділення бажане розташовувати по наростанню ефекту, щоб попереднє враження не "маскувало" наступна дія. До закадрового голосу пред'являються наступні вимоги: чіткість, виразність і плавність.

Що стосується використання музики в навчальному матеріалі, то питання про її використання залишається дискусійним. Цілком припустима її поява при демонстраціях досвідів, періодичних процесів руху й т.п., при показі панорам виробничих підприємств або хроніки політичних подій. У процентному співвідношенні гучність фонового звукового потоку повинна бути 10-15% від гучності закадрового голосу.

Говорячи про психологію сприйняття навчального фільму, необхідно помітити, що фільм у процесі його демонстрації не має зворотному зв'язку із глядачем. При виготовленні фільму функції глядача бере на себе не тільки режисер, але й усі члени авторського

колективу, кожний по-своєму. Для того, щоб відеолекція по одній дисципліні мала, що попереджає бачення в уяві, необхідно, щоб вона розроблялася згуртованим авторським колективом. Тексти відеолекцій по одній темі повинні бути складено одним автором, розроблені режисером і озвучено одним диктором. Важливо, щоб автор, режисер, художник і диктор взаємодіяли в ході створення відеофільму.

Головним фактором, що мають вирішальне значення в сприйнятті матеріалу відеозаписи, є внутрішнє відношення до неї самих студентів. Мова йде про емоційний настрій, позиції студентів, про їхню готовність до сприйняття й оцінки, збагненню її змісту. Відзначимо, що при постійній роботі з навчальним відео на лекціях позиція студентів не стабільна, вона змінюється від перегляду до перегляду. На перших 6-8 заняттях з використанням навчального відеозапису відео викликає безсумнівний інтерес. Але згодом, при подальшому постійному використанні, цей інтерес знижується, студенти порівнюють навчальний відеофільм із сучасними загальноекранними телепередачами. Виникає погроза переходу внутрішнього (суб'єктивного) інтересу до чисто зовнішнього й тому малопродуктивного. Необхідно пам'ятати, що «не дуже цікава» або ніяково включена в урок відеозапис знижує інтерес і увагу до всієї теми, до курсу.

У відеолекції, як і у звичайній, аудиторній лекції для створення інформаційної надмірності повинні бути присутнім три додаткові плани, три рівні мислення: предметно-почуттєвий, поняттєво-логічний і образно-емоційний. Наочно-фотографічна, графічна, знакова інформація представляє нам речі, об'єкти, предмети вивчення – усе те, що широко використовується в навчальних відеоматеріалах. Це розбудовує сигнальний, первинний, більш простий рівень мислення людини (знання про форму, будову, положення, русі, образі або способі дії об'єктів вивчення).

На більш високому рівні, при введенні в контекст відеолекції абстрактних символів, знаків, моделей необхідно пояснити,

представити процедуру інтерпретації значення даного знака, символу, моделі. Так, щоб сховані в умовних позначках зміст і значення знаків у різних контекстах розумілися всіма студентами однаково (інваріантно).

Образно-емоційний, метафоричний вербальний опис, як і невербальні способи передачі інформації й контакту з аудиторією, виражає враження, які на нас роблять події, явища, об'єкти вивчення. Воно може бути парадоксальним, неоднозначним, абсурдним, побудованим на асоціаціях. При розвитку такого дивергентного мислення, відеолекції у масових відкритих дистанційних курсах (серед інших форм електронних матеріалів), є найбільш адекватним засобом. Як правило, образно-емоційний опис використовується в природничих дисциплінах для передачі загального змісту, узагальнення, закріплення знань на емоційному рівні (приклад – квантова механіка для гуманітаріїв) [19].

При організації "подачі" навчального матеріалу в часі корисно враховувати природній біологічний ритм пошукової активності мозку. Установлене, що кожні шість хвилин мозок проходить стадію пошуку нової інформації (фаза максимальної активності). Та інформація, яка попадає на пік активності, легше запам'ятовується й вбудовується в базу знань студента. Тому бажане розбивати, структурувати пропонований матеріал на інтервали 6, 12, 24 хвилини, з перемиканням предметно-почуттєвого опису (мислення) на абстрактно-логічне й (або) образно-емоційне. Сам лектор (його зображення), переміщаючись вправо-уліво в площині кадра (екрана), є своєрідним візиром зорового простору. Прийманням простого механічного переміщення головного діючого особи можна добитися автоматичного "перекидання" інформації в праве або ліву півкулю. Свідомо організувати цей процес у ході відеолекції, ми дозволяємо мозку студента працювати в природньому режимі – кожна півкуля буде зайнята прийманням і обробкою саме йому властивої й у його стилі поданої інформації.

З дотриманням авторських прав і прийнятого порядку цитування й посилань у відеолекцію включаються [25; 28]:

- кіно- і відеозйомки різних дослідів, проведених у навчальних лабораторіях;

- зйомки сучасних технологічних процесів на реальних виробничих підприємствах або в НДІ;

- фрагменти з навчальних, науково-пізнавальних, документальних і художніх кінофільмів, матеріали, доступні по мережі Інтернет;

- фрагменти виступів відомих учених, політиків, інтерв'ю зі співробітниками НДІ, думки інших викладачів і т.д.;

- демонстраційні моделі фізичних, хімічних, технологічних і інших процесів (натурні або комп'ютерні, анімаційні, графічні);

- матеріальна частина (інструменти, устаткування, деталі машин і механізмів, мікросхеми й модулі електронної апаратури, застосовувані прилади й апарати, засоби оргтехніки, захисти, готові вироби і т.д.);

- результати, одержувані в процесі безпосередніх вимірів на приладах, моделях або в процесі роботи конкретного механізму, установки й іншого встаткування (осцилограми, записи сигналів на діаграмній стрічці і т.д.);

- світлини, ілюстрації, графіки й інші матеріали з наукових статей, монографій, періодичних видань, дорогих або малодоступних художніх видань;

- зразки комп'ютерних робіт з необхідними коментарями й вказівками (де знайти даний навчальний матеріал, форма звітності по ньому і т.д.).

Тривалість відеолекції не повинна перевищувати 40 хвилин. За своєю структурою вона включає в себе два етапи: підготовчий і реалізуючий, кожен із яких складається з декількох стадій. Підготовчий етап лекції не повинен перевищувати 3 – 5 хвилин. Інший обсяг часу відеолекції становить трансляція відеолекції. До кожного етапу відеолекції висувається низка вимог, дотримання яких є необхідним. Всі етапи відеолекції супроводжуються слайдами. Але слайди не повинні «працювати» за викладача. У

відеолекції провідна роль належить викладачеві, слайди виступають в якості супроводжуючого, допоміжного матеріалу.

§4.6. Підготовчий етап відеолекції

Тема лекції позначається на першому слайді в її точному найменуванні. Тематичне планування відповідає робочій навчальній програмі дисципліни, яка в свою чергу відображає вимоги галузевого стандарту вищої освіти підготовки фахівця. Планом лекції викладач позначає питання до теми, дає їм коротку характеристику. План може бути на другому слайді, в такому випадку він супроводжується стислими коментарями викладача. Всі питання лекції повинні відповідати навчальним елементам робочої програми, тобто тому змісту, який зазначено з даної теми у програмі.

Література як базова, так і допоміжна подається окремим слайдом. В цілому по темі повинно бути вказано не менше 5 літературних джерел. До базової літератури включається 2 – 3 джерела, що є в наявності в бібліотеці Університету. За своїм складом базова література включає навчальну, допоміжну літературу, нормативно-правову документацію, якщо така є. У допоміжну літературу включається 2 – 3 джерела, за складом: монографії, статті та ін.

§4.7. Трансляція відеолекції

Пояснення нового матеріалу рекомендується почати з актуалізації раніше вивченого студентами матеріалу і на основі цього зробити перехід до основної частини лекції. (За обсягом часу – 2–3 хвилини). Розгляд позначених у плані питань теми, слід здійснювати з дотриманням зазначеного порядку.

Кожне питання теми розглядається з урахуванням таких вимог:

1. Викладати матеріал із обов'язковою характеристикою категоріального апарату, який наперед охарактеризований у коментарях.

2. Відображати на слайдах схеми, таблиці, графіки, діаграми. Їх пояснення можливі як за кадром, так і на фоні кадру.
3. Наводити статистичні дані з обов'язковим коментарем.
4. Завершувати кожне питання теми висновком.
5. Оголошувати перехід до наступного питання.

Вимоги до питання можуть варіюватися в залежності від специфіки теми. Кількість розглянутих у темі питань – 3–5; час, відведений на одне питання – 8–12 хвилин. Завершують трансляцію відеолекції висновки за темою. Викладач підкреслює те, що саме студент вивчив нового на основі навчальних елементів заняття. Студентам даються завдання для самостійної роботи з обов'язковим пояснення щодо його виконання.

Чітке дотримання всіх рекомендацій з підготовки та проведення відеолекції дозволить ефективно організувати навчальний процес.

§4.8. Відеохостинги

У цей час освітні установи по усьому світу активно створюють, використовують і викладають у відкритий доступ відеолекції. Інформація про те, що Googlevideo перестав бути тільки розважальним сервісом і на ньому тепер пропонуються відеозаписи навчальних курсів Каліфорнійського університету в Беркли, з'явилася у вересні 2006 р. Усі бажаючі могли безкоштовно скачати лекції у відеоформаті на спеціально створеному сайті video.google.com/ucberkeley. На той момент університет виклав у мережу відеолекції загальною тривалістю понад 250 години. Серед шести курсів, більшість із яких ніколи раніше не були доступні в інтернеті, були представлені такі, як "Фізика для майбутніх президентів", "Інтегративна біологія" і "Пошукові машини: технологія, суспільство й бізнес". Примітно, що одну з лекцій останнього курсу читав соосновник компанії Google Сергій Брін. Відвідувачам сайту також пропонувалися відеозаписи ряду суспільних заходів і навчальних симпозіумів, присвячених самим різним темам – від кліматичних змін до синтетичної біології [16].

У тому ж році Єльський університет виклав у мережу цифрові відеозаписи й деяких своїх курсів навчання і їх стенограми кількома мовами. Експериментальний проект вартістю 775000 доларів США, був розрахований на вісімнадцять місяців. Були запропоновані відеозаписи, конспекти й стенограми семи курсів, включаючи "Основи фізики" і "Введення в політичну філософію", які розпочиналися читатися в 2007 академічному році [15].

Принстонський Університет, Массачусетський технологічний інститут і деякі інші американські вузи на той момент не залишилися осторонь і виклали в Інтернет матеріали курсових програм, доступ до яких надавався безкоштовно, але в той же час вони обмежувалися тільки конспектами [18].

На сьогоднішній день банком створених відео матеріалів є відеохостинги, які дозволяють студентові шукати й вибирати его лекції, що цікавлять. Фактично студент вступає в спілкування з онлайн сховищем навчальних відеоматеріалів – йому потрібне мінімальний час для того, щоб знайти й переглянути запитуваний матеріал.

З погляду конструктивізму така діяльність студента, коли він активно залучений у процес взаємодії з навчальним матеріалом, є більш ефективною для засвоєння матеріалу. Студент самостійно веде пошук і при цьому сам регулює темп своєї роботи. У результаті такої діяльності студент:

- одержує необмежений доступ до сховищ навчальних матеріалів;
- може кілька раз переглянути й прослухати его фрагмент, що зацікавив, лекції;
- самостійно визначає напрямок і темп своєї роботи;
- одержує можливість обговорення переглянутого матеріалу у формі коментарів на сайті відеосервісу;
- може стежити за відновленням навчальних матеріалів;
- знаходить тимчасову й географічну мобільність.

За версією Education-portal.com сьогодні світовими лідерами в цій області є: Massachusetts Institute of Technology – MIT Audio and

Video Lectures, Princeton University – The University Channel, Harvard – Harvard School of Public Health Video Forum Harvard Home Web-Based Video Programs, University of California, Berkeley – Berkeley Webcasts and Podcasts, Yale – Yale Office of Public Affairs Video Lectures, Yale Global Online Video Lectures & Yale Divinity School Video Lectures, Columbia University – Columbia Video Lectures, University of Oxford – University of Oxford Webcasts. З російських ресурсів можна виділити www.univertv.ru, www.lektorium.tv, відеоархів телепередачі «Академія» (телеканал «Культура») – www.tvkultura.ru/page.html?cid=10524. Для простоти пошуку відео створені особливі сайти, що структурують відеолекції по тематиці, наприклад, freevideolectures.com.

Як говорилося вище, визнаним лідером є Massachusetts Institute of Technology. Його проект OpenCourseWare дозволяє одержувати доступ до матеріалів лекцій, семінарів, лабораторних робіт з безлічі предметів (крім сайту університету всі матеріали розміщуються на YouTube). Повний каталог матеріалів (не тільки з відео) містить більш 4 000 курсів на різних мовах, в основному на англійському. Якийсь час назад цей сервіс об'єднав усі відеоканали навчальних закладів на одному порталі – Youtubeedu, тепер шукати навчальний матеріал стало ще легше [16].

У освітньому середовищі неодноразово обговорювалася перспективність створення системи відеолекцій і необхідність розробки методик їх реалізації. В 2010 р. департамент Міністерства освіти й науки Російської Федерації повідомив про старт нового проекту Лекторіум (<http://www.lektorium.tv>), єдиної інтернет-бібліотеки лекцій, де вузи презентують свої кращі лекції й кращих лекторів. На сайті Освітнього відеоportалу Univertv.ru можна подивитися освітні фільми різної тематики, лекції провідних російських і закордонних вузів, відвідати престижну наукову конференцію або науково-популярну лекцію по питанню, що цікавить вас. Однак розрізнені роботи в цій області не привели до створення моделі масового й низьковитратного виробництва відеолекцій.

На сьогоднішній день безкоштовні відеолекції публікують і регіональні університети, у тому числі: Відкритий освітній канал Північно-Західного заочного державного технічного університету, Студія Tvnet- Мультимедійний архів життя Томського державного університету систем керування й радіоелектроніки, МГИМО, Інтернет Університет Інформаційних Технологій, Московський фізико-технічний інститут (державний університет). На порталі Навчально-наукового центру Об'єднаного інституту ядерних досліджень представлені деякі демонстрації фізичних експериментів (обертання в магнітному полі, особливості переломлення світла у воді, явище повного відбиття і т.д.). На сайті Інтернет Університету Інформаційних Технологій запропонований великий вибір відеокурсів по математиці, програмуванні, архітектурі ЕОМ, інформаційним і мережним технологіям, а також фізиці, економіці, історії й соціальним питанням.

Крім перерахованих сайтів познайомитися з матеріалами лекцій можна також на YouTube, де представлені відео різних вищих навчальних закладів.

§5. Пам'ятка лекторові масового відкритого дистанційного курсу.

Дана пам'ятка розроблена для того, щоб у процесі запису відеолекції для масового відкритого дистанційного курсу ніщо не заважало ні лектору, ні оператору. Сподіваємося, що наші ради допоможуть Вам і поліпшити якість кінцевого результату виконаної роботи.

Нижче викладений ряд рекомендацій лекторові, що виступає одночасно перед аудиторією й перед камерою.

§5.1. Розповсюджені помилки та можливі наслідки

Доповідач починає свій виступ «з місця — у кар'єр». Оператор упускає перші важливі слова безпосередньо виступу. Витратить якийсь час на вітання й кілька вступних слів, що допоможе аудиторії «перемкнутися» на доповідача і його мову.

Кожний слайд презентації створюється максимально інформативним і утримує велику кількість інформації. На слайді присутній безліч дрібних деталей і більших відрізків тексту, які погано видні як в аудиторії, так і на записі. Використовуйте просте правило 1-7-7: не більш семи рядків на слайді й не більш семи слів у рядку.

У прагненні зробити свій виступ барвистим, вибирається незвичайне оформлення для слайдів лекції, часто з темним фоном. Текст погано читається. Використовуйте традиційну схему: темний текст на світлому фоні.

Доповідач у ході лекції стає між проектором і екраном, на який проектується його презентація, випадково або через необхідність щось показати на слайдах. Заважає аудиторії прочитати й, наприклад, переписати слайди, а сам лектор попадає в досить несприятне положення, тому що на його особі танцюють слова й цифри, які були використані в слайдах. Використовуйте по можливості лазерну вказівку й пульт для перемикання слайдів.

При записі виступів на відео учасники часто зустрічаються з тим, що аудиторія буває не готова до того, що буде проводитися відеозапис, і, наприклад, студенти спізнюються, як помилково здається, створюючи перешкоди для запису. Зауваження спізнілим, всупереч очікуванню шкодять і запису й лекції набагато більше. Ігноруйте спізнілих — у фокусі перебуває доповідач, а не вхідні двері.

У повсякденній викладацькій діяльності лектори часто використовують ходіння по аудиторії як метод контролю за студентами. Через надмірно високу швидкість переміщення оператор не встигає повертати камеру й відбувається постійна

расфокусировка камери. Потрібно зменшити швидкість пересування й постаратися зробити переміщення більш передбачуваними.

§5.2. Зовнішній вигляд лектора масового відкритого дистанційного курсу

Дослідження вчених показують, що загальне враження оточуючих про виступаючого залежить на 55% від його вигляду (зовнішнього вигляду), на 38% від особливостей голосу, і на 7% від змісту того, що вимовляється.

У зовнішності лектора не повинно бути нічого відволікаючого увагу. Аксесуари підбираються скромні, лаконічні, в мінімальній кількості. Одяг не повинен відволікати слухачів від інформації: зачіска, краватка, костюм, сорочка – все повинно гармоніювати і відповідати загальній колірній гаммі студії:

1) Якщо зйомка відбувається на однотонному задньому фоні, то не можна одягатися в колір самого фону – фон аудіо- та відеостудії «ГАЛАН-СТУДІО» та дошки – зелений;

2) У кадрі повинні бути виключені дрібні деталі: мініатюрні гудзики, занадто дрібний візерунок (це буде млинкувати в кадрі, від чого у глядача втомлюються очі).

Жінкам краще дотримуватися класичного поєднання «чорний низ – білий верх». Оптимальним варіантом буде біла, світла блузка / сорочка, довга або середньої довжини темна спідниця або штани в поєднанні з чорними туфлями на низькому каблукі.

Чоловікам варто зупинити вибір на класичному костюмі або на пуловері / светрі поверх білої сорочки і класичних чорних брюках у поєднанні з елегантним взуттям.

Зачіска повинна бути природною, не відволікати уваги від інформації лектора. Волосся повинно бути прибрано так, щоб постійно не відволікати студентів.

Слід пам'ятати, що на відео все збільшується, тому з особливою увагою необхідно поставитися до макіяжу. Для обличчя слід вибирати матову основу на тон темніше, ніж звичайно.

Акцентуйте увагу на бровах та очах, уникаючи при цьому занадто темних відтінків. Рум'яна і помада повинні бути світлішими, ніж зазвичай, уникайте помаранчевих і пастельних відтінків. Не використовуйте косметику з блиском – це зведе всі ваші зусилля до нуля, і додасть зовнішності хворобливий вигляд.

§5.3. Поведінка лектора в кадрі

1. На початку зйомки намагайтесь дивитися в камеру.
2. Не намагайтесь посміхатися на початку, якщо не впевнені, що посмішка природна. Краще це зробити дещо пізніше.
3. Тримайте руки подалі від обличчя і намагайтесь не займати їх сторонніми предметами.
4. Мова повинна бути грамотна, чітка, виразна, гучна. Намагайтесь не вживати професійних жаргонів і скорочень – студент у реальній аудиторії може перепитати, а віддалений слухач – не завжди.
5. Жести мають дуже велику силу переконання. У жестах повинна бути відкритість. Уникайте захисних рухів: не закладайте рук за спину, не схрещуйте їх, не «обіймайте себе».

Посмішка на Вашому обличчі допоможе домогтися вдячного відгуку слухача.

Глосарій

Відеолекція – це систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу викладачем, що не вимагає його особистої присутності перед студентами, за допомогою використання широких можливостей обробки, зберігання та передачі відео- та аудіоінформації. Відеолекція – тип лекції, навчального заходу, призначеного для передачі, що навчаються тематичний змісту з метою формування знань або вистав, що й використовує для цієї мети відеоматеріал, як правило, що транслюється на екран, монітори комп'ютерів або інтерактивну дошку. Найбільш ефективно застосування відеолекцій у дистанційному навчанні, коли йде відеотрансляція виступу лектора по супутникових і/або наземним Інтернет-Каналам, або через ефір звичайним телевізійним сигналом.

Відеохостинг – послуга з надання обчислювальних потужностей для фізичного розміщення інформації на сервері, що постійно перебуває в мережі (звичайно Інтернет). Хостингом також називається послуга з розміщення встаткування клієнта на території провайдера із забезпеченням підключення його до каналів зв'язку з високою пропускнуою здатністю (колокація, від англ. collocation). Звичайно під поняттям послуги хостинга мають на увазі як мінімум послугу розміщення файлів сайту на сервері, на якому запущено ПО, необхідне для обробки запитів до цих файлів (веб-сервер). Як правило, у послугу хостинга вже входить надання місця для поштової кореспонденції, баз даних, DNS, файлового сховища на спеціально виділеному файл-сервері й т.п., а також підтримка функціонування відповідних сервісів.

Віртуальне освітнє середовище (Virtual learning environment, VLE) – інформаційна система, що надає можливість управляти проходженням курсів студентами, зокрема, записувати студентів на курс, видавати навчальні матеріали, відслідковувати результати навчання, проводити консультації. Незважаючи на те, що VLE споконвічно розроблялися для завдань дистанційного навчання,

вони активно використовуються в підтримці звичайного навчального процесу. VLE, як правило, містить систему керування контентом для публікації навчальних матеріалів, дискусійні форуми й чати, тестово-тренінгову систему, останні розробки підтримують блоги й розсилання інформаційних повідомлень. Серед сервісів також авторизація користувачів і забезпечення прав доступу.

Інтерактивна дошка (Interactivewhiteboard) – великий сенсорний екран, що працює як частина системи, у яку також входять комп'ютер і проектор. За допомогою проектора зображення робочого стола комп'ютера проектується на поверхню інтерактивної дошки. У цьому випадку дошка виступає як екран. Із проєцируемым на дошку зображенням можна працювати, вносити зміни й позначки. Усі зміни записуються у відповідні файли на комп'ютері, можуть бути збережені й надалі відредаговані або переписані на знімні носії. У цьому випадку, електронна дошка працює як обладнання введення інформації.

Лекція (лат. lectio — читання) — усний систематичний і послідовний виклад матеріалу по якій-небудь проблемі, методі, темі питання і т.д. Це систематичне, послідовне, монологічне викладення, як правило, теоретичного навчального матеріалу.

Мультимедіа (multimedia, від лат. multum – безліч і medium – посередник, носій). Одночасне використання різних форм вистави інформації і її обробки в єдиному носії. Наприклад, в одному носії (англ. container) може втримуватися текстова, аудіальна, графічна й відео інформація, а також, можливо, спосіб інтерактивної взаємодії з нею. Термін мультимедіа також найчастіше використовується для позначення електронних носіїв інформації. У такому випадку термін мультимедіа позначає, що комп'ютер може надавати інформацію користувачеві через усі можливі канали даних, такі як аудіо, відео, анімація, зображення й інші на додаток до традиційних способів надання інформації, таким як текст.

Сприйняття – психічний процес відображення предметів і явищ дійсності в сукупності їх властивостей і частковостей, пов'язаний із розумінням цілісності відбиваного.

Дидактика – теорія освіти і навчання, галузь педагогіки, що розкриває закономірності засвоєння знань, умінь і навичок, визначає обсяг і структуру змісту освіти, вдосконалює методи й організаційні форми навчання.

Імідж людини – це думка про цю людину у групи людей в результаті сформованого в їхній психіці образу цієї людини, що виникла внаслідок прямого їхнього контакту з цією людиною або внаслідок отриманої про цю людину інформації від інших людей.

Інформатизація освіти – процес забезпечення сфери освіти методологією і практикою розробки та оптимального використання сучасних інформаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання, виховання.

Література

1. Анісімова Н.С. Мультимедіатехнологии в освіті: поняття, методи, засоби / Н.С. Анісімова – Спб.: РГПУ ім. А.І. Герцена, 2002. – 89 с.
2. Арнхейм Р. Мистецтво й візуальне сприйняття / Р. Арнхейм. – М., 1974. – 179 с.
3. Ахромускин Е. А. Застосування відеотехнологій у сучасних автоматизованих навчальних комплексах з технічних дисциплін / Е.А. Ахромускин // Сучасне освітнє середовище : тез. докл. Всерос. конф. – М.: ВВЦ, 2002. – С. 47-51.
4. Ахромускин Е. А. Інтерактивні відеолекції із синхронними слайдами в системі дистанційного навчання / Е. А. Ахромускин // Освітнє середовище-2005: тез. докл. Всерос. конф. – М.: ВВЦ, 2005. – С. 93-95.
5. Ахромускин Е.А. Класифікація відеолекцій по педагогічних і технологічних ознаках. // Освітнє середовище сьогодні й завтра. Матеріали III Всеросійської науково-практичної конференції (Москва, 27.09 – 30.09.2006). – М.: Рособразование, 2006. – С. 63-66.
6. Бебнев А.Е. Массовые он-лайн курсы как новая инновационная тенденция образовательной сферы // Научный журнал ISSN 2070-7428 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.science-education.ru/113-11491>. – Назва з екрану.
7. Бугайчук К.Л. Массовые открытые дистанционные курсы: история, типология, перспективы // Высшее образование в России. – 2013. – № 3. – С. 148-155.
8. Дерешко Б.Ю. Нові технології для навчального процесу // Телекомунікація й інформатизація утвору. М., 2000. – № 1.- С. 61-63.
9. Дидактичні проблеми застосування екранних і звукових посібників у навчальному процесі / Під ред. Н.М. Шахмаєва. М., 1969. 109с.

10. Зубів В.Е. Досвід розробки й застосування засобів мультимедіа в навчальному процесі: метод. Посібник / В.Е. Зубів.- Новосибірськ: Сибгс, 2005.- 136с.

11. Искандерова Ф.В., Байгундинова Д.Т. Відеолекції як елемент застосування телекомунікаційних технологій у навчальному процесі / Ф.В. Искандерова, Д.Т. Байгундинова //Вісник КАСУ, 2005.-№1.- с. 54-58

12. Как продать образование в Интернете: интервью Елены Масоловой (Eduson) с Дафной Коллер (Coursera). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eduson.tv/blog/coursera> – Назва з екрану.

13. Калинченко О.Г. Мультимедійні засоби навчання у вузівському навчальному процесі / О.Г. Калинченко. – Рада ректорів.- №4. -2010. – С.73-78.

14. Куфлей О. В. Технологія створення й використання відеолекцій (З досвіду ИИМОП КНУ) / О.В. Куфлейо //Звітний документ по проекту «Посилення мереж дистанційної освіти в Центральній Азії» Режим доступу: <http://ukrbukva.net/92572-Metodicheskie-aspekty-C.html> – Назва з екрану

15. Лекції Йельського університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.open.yale.edu/courses/index.html> (12.11.2014). – Назва з екрану.

16. Лекції Массачусетского технологічного інституту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ocw.mit.edu/Ocwweb/web/home/home/index.htm> (12.11.2012). – Назва з екрану.

17. Ли Юань и Стефан Пауэлл МООК и открытое образование: Значение для высшего образования // Белая книга // Перевод: Виталина Лаптева, ФИЯ, ОмГУ им. Ф.М. Достоевского – С. 3-10

18. Лихорадка МООСs. Как национальные образовательные системы реагируют на американские проекты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studymooc.org/about-mooc/timkin/>. – Назва з екрану.

19. Питання теорії й практики створення й використання засобів наочності навчання учнів. – М.: НДІ ШОТСО, 1980. – 168 с.
20. Поляків В.М. Використання відеофільмів у навчальному процесі педагогічних вузів / В.М. Поляків. – Н. Новгород: ВГИПА, 2003.- 91 с.
21. Прессман Л.П. Основи методики застосування екранно-звукових засобів у школі / Л.П. Прессман. – М.: Освіта, 1979. – 176 с.
22. Серов В.Н. Основні концепції створення відеолекцій для електронного підручника / В.Н.Серов // Дистанційні освітні технології. Шляхи реалізації: сб. науч. праць. – М., 2004. – Вип. 1. – С. 145-149.
23. Смолянинова О.Г. Мультимедиа в образовании: Теорет. основы и методика использования / О.Г. Смолянинова. – Красноярск: КрасГУ, 2002.- 299 с.
24. Стародубцев В.А., Федоров А.Ф. Методичні й дидактичні аспекти створення відеолекцій для дистанційного утвору / В.А. Стародубцев, А.Ф. Федоров // Відкритий утвір. – 2002. – № 3. – С. 19-26.
25. Тавгеридзе Л. А. Відеолекції в навчальному процесі// Мова, комунікація й соціальне середовище. Випуск 7. Вороніж: ВГУ, 2009. С. 142-149.
26. Травкин И.Ю. Массовые открытые онлайн-курсы: американская модель и перспективы ее развития [Электронный ресурс] // Networked Environments for Lifelong Learning.– Режим доступу: <http://nelll.ru/static/pubs/2014/xmoocs> (03.01.2014). – Назва з екрану.
27. Федоров А.В. Проблемы аудиовизуального восприятия / А.В. Федоров. – Искусство и образование. – 2001. – № 2. – С. 57-64.
28. Харитоновна І. В. Використання навчальних фільмів при навчанні у вузі / І. В. Харитоновна // Проблеми й перспективи розвитку освіти: матеріали междунар. заоч. науч. конф. (м. Перм, квітень 2011 р.).Т. II. – Перм: Меркурій, 2011. – С. 197-198.

29. Что означает «открытие образования»? Блог Н.В. Тихомировой // Управление современным университетом [Электронный ресурс]. – Режим доступа URL: <http://ntihomirova.livejournal.com/>

30. Шабалин Ю.Е. Видео в высшей школе / Ю.Е. Шабалин. – Йошкар-Ола, 2000.- 90 с.

31. Шабалин Ю.Е. Создание учебной видеозаписи: от теории к практике / Ю.Е. Шабалин. – Департамент профессионального образования. – 2009. – № 4 – С. 55-64

32. Шалыгина И.В., Шабалин Ю.Е. Когда в обучении лучше один раз увидеть: о качестве учебных видеозаписей / И.В. Шалыгина, Ю.Е. Шабалин. – Департамент профессионального образования.- 2010.- № 4.

33. Шаповаленко С.Г., Прессман Л.П. Об активизации познавательной деятельности учащихся с помощью аудиовизуальных средств / С.Г. Шаповаленко, Л.П. Прессман.- М.: Эгер, 1970. – 23 с.

34. Шахмаев Н.М. Проблема наглядности в обучении / Н.М. Шахмаев. В кн.: Результаты новых научных исследований в педагогике. – М.: НИИ ОП АПН, 197. -С.38-52.

35. 10 грантов по €25000 на создание Массовых Открытых Онлайн Курсов. Голосуют все!// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://habrahabr.ru/post/178573>. – Назва з екрану.

36. Description of Connectivism [Электронный ресурс] // Connectivism. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.connectivism.ca/about.html>. – Назва з екрану.

37. Futurelearn. Главная страница [Электронный ресурс]. – Режим доступа URL: <http://futurelearn.com/about/>. – Назва з екрану.

38. Lomas U.K. MOOCs Alliance, Futurelearn, Adds British Council To Its Free Higher Education Roster [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://techcrunch.com/2013/03/04/u-k-moocs-alliance-futurelearn-adds-british-council-to-its-free-higher-education-roster/>. – Назва з екрану.

39. OpenupEd. Главная страница [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.openuped.eu/>. – Назва з екрану.

40. Yojana Sharma Hong Kong MOOC Draws Students from Around the World [Электронный ресурс]. – Режим доступа URL: <http://chronicle.com/article/Hong-Kong-MOOC-Draws-Students/138723/>. – Назва з екрану.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

***МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ВІДЕОЛЕКЦІЙ ДЛЯ МАСОВИХ
ВІДКРИТИХ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ***

Бацуровська Ілона Вікторівна

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк.3,37.

Тираж 300 прим.

Видання та друк: ФОП Гринь Д.С.

73033, м. Херсон, а/с 15

e-mail:dimg@meta.ua

Свід. ДК 4094 від 17.06.2011